

Агачева Ю. А., Неннова О. В.*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗУМІННЯ АТРАКЦІЇ У СПІЛЬНО-РОЗПОДІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначається розуміння поняття атракції у спільно-розподільній діяльності. З'ясування умов формування гармонійних стосунків в учасників навчально-виховного процесу початкової школи.

Проблему атракції як об'єкта аналізу вперше було виокремлено у філософії. Філософи розглядають процес спілкування в цілому й окремі його аспекти: комунікації, взаємодопомогу, взаємовплив, стосунки й ін. Атракція розглядається як характеристика особистісних зв'язків між людьми й як одна з найважливіших характеристик функціонування соціальних зв'язків, обов'язкова умова діяльності людей, у тому числі й спільно-розподільної діяльності. Корні проблеми уходять в античну герменевтику, де вона ставилася як проблема мовленнєвої взаємодії людини з людиною (розуміння – як емпатія). Проблема взаємодії людей один з одним є однією з центральних у психології. Накопичений значний обсяг матеріалу з питань як міжособистісного, так і міжгрупового спілкування, його структури, впливу різних чинників на взаємодію (особливості соціальної ситуації, особистісні характеристики учасників, рольові позиції, установки і т.д.). Дослідниками підкреслюється необхідність й важливість урахування соціально-психологічних чинників, які впливають на взаємодію, що дозволяє зрозуміти поведінку суб'єктів спілкування, спільно-розподільної діяльності, а також прогнозувати варіанти їх розвитку.

Одним із соціально-психологічних чинників взаємодії є рівень взаємної симпатії учасників навчально-виховного процесу – явище, яке називають атракцією.

Мета статті: аналіз поглядів і вчень щодо розуміння поняття атракції й визначення її впливу на гармонізацію спільно-розподільної діяльності.

Ця проблема активно досліджувалася у зарубіжній психології, де із середини ХХ століття вона виділена в спеціальний напрям. Дослідники намагались виявити різні чинники, які сприяють виникненню атракції. Був накопичений величезний масив досліджень впливу на атракцію таких змінних як рівень IQ, фізична привабливість, схожість цінностей та інше. Однак аналіз наявного матеріалу дозволяє відмітити, що ці дослідження досить ситуативні і, як правило, пов'язані з контекстом конкретного дослідження, унаслідок чого відсутній єдиний підхід до розуміння атракції як соціально-психологічного феномену, що є причиною існування багатьох теорій і концепцій, які пояснюють атракцію з різних точок зору (Д. Левінгера, А. Керкофа, Д. Бірна і ін.).

---

* © Агачева Ю. А., Неннова О. В.

ПСИХОЛОГІЯ

Однією з найважливіших соціально-психологічних передумов високої ефективності будь-якої праці, зокрема й навчальної, є взаєморозуміння або атракція між людьми. Психологія взаєморозуміння приваблює до себе в наш час увагу все більшої кількості дослідників. Володіння інформацією про те, як і чому люди сходяться чи, навпаки, не можуть знайти спільної мови, говорить про великі можливості практичного застосування соціально-психологічного знання як у контексті міжособистісної взаємодії, так й стосовно соціальних груп, що представляється особливо актуальним за широкого розвитку міжособистісної й масової комунікації в сучасному суспільстві.

Інтерес до явища атракції, який виник на початку ХХ століття, слугує причиною цілої хвилі досліджень у цьому напрямі, які до початку 60-х років трансформувались у самостійну галузь соціально-психологічних досліджень. Не дивлячись на велику кількість матеріалу з проблеми, єдиного погляду на феномен атракції розробити не вдалось.

У 60-х роках ХХ ст. У США склався ряд авторських концепцій, так чи інакше пояснюючих атракцію, серед яких когнітивно-розвивальний підхід Т. Лікона, соціальний підхід А. Керкофа, екологічний підхід І. Алтмана, підхід Д. Левінгера, біхевіористичний підхід Д. Бірна.

Значний теоретичний потенціал для системного вивчення атракції закладений у працях Т. Ньюкома (1961), Д. Бірна (1973), Д. Клора (1974), Т. Хьюстона (1974), Г. Келлі (1983), П. Райта (1969), Е. Аронсона (1972), І. Алтмана (1973), З. Рабина (1974), С. Дака (1977), П. Розенבלата (1974) й ін. [2; 3; 4].

Аналізу методології дослідження атракції присвячені праці К. Кислера (1968), Д. Голдберга (1971), П. Райта (1969), А. Кристенсен (1983), Р. Латта (1976), Т. Хьюстона (1974), Д. Петерсона (1983), Л. Пеплана (1987) та ін.

Існує багато праць, які направлені на вияв чинників атракції, серед яких схожість цінностей (Д. Бірн (1973), Д. Тоуі (1975), А. Тессер (1971), С. Дак (1975), Д. Неймейер (1981) та ін.), фізична привабливість (К. Дайон (1975), Т. Сильверман (1985), М. Кук (1981), Н. Лівсон (1979), Д. Бар-Тал (1984) та ін.), ситуаційний контекст (Д. Датон (1974), С. Арон (1972), Р. Вітч (1986), Г. Сігал (1974), Р. Шарабані (1987), Е. Хофман (1976) та ін.), особливості сприйняття й оцінки (Л. Казьєр (1973), І. Кемпер (1978), М. Лернер (1974), М. Мартін (1983), С. Сета (1986) та ін.).

Окремо стоять праці з проблеми структури атракції (Д. Тедеши (1973), М. Каплан (1975), Е. Нісбет (1986)). Потрібно відмітити, що для зарубіжної психології характерний розгляд атракції як установки, що диктує певну систему й методологію дослідження, не завжди повно охоплюючи феномен атракції.

У вітчизняній психології зроблена спроба аналізу феномену атракції у контексті більш широких міжособистісних стосунків. Першим й, напевно, єдиним фундаментальним дослідженням

ПСИХОЛОГІЯ

з проблеми атракції, що має теоретико-методологічний характер, є праця Л. Я. Гозмана (1987), яка й досі залишається найбільш повним розгляданням різних питань, які стосуються визначення, структури, розвитку атракції тощо.

Часткове ставлення до проблеми мають праці Ю. Є. Алешиної (методика дослідження симпатії), Г. М. Бреслава (емоційна регуляція спілкування, 1984), О. А. Бодальова (механізми формування першого уявлення, чинники привабливості, 1982), І. С. Кона (розвиток й становлення дружби, 1984), Д. Т. Кемпбела (установка сприйняття, 1980), В. О. Лабунської (невербальний аспект атракції, 2001) та ін.

У наведених працях багато цінного, однак недостатній ступінь розробки проблеми у вітчизняній психології призводить до значних пробілів у даній галузі. У першу чергу це пов'язано з недостатнім обсягом досліджень. По суті, праці, що проведені, одиничні й включені в більш широкий контекст вивчення емоційних відносин, таким чином, феномен атракції розглядається як би паралельно й не виділяється в окремий об'єкт дослідження.

Однією з найбільш помітних недоробок зарубіжних досліджень є надмірне спрощення розгляду властивостей людини, яка сприймається в якості детермінант атракції, які, за сутністю, зводяться виключно до зовнішньої привабливості. Не враховуючи одиничних досліджень про вплив рівня IQ (Д. Бірн, 1973), самосприйняття (Х. Штробе, 1976) на рівень атракції, яка виникає по відношенню до індивіда, можна констатувати, що дана сфера практично не досліджена, що й залишає великий простір для її подальшого вивчення [1].

Загалом можна сказати, що не дивлячись на велику кількість досліджень, які стосуються різних сторін феномену атракції, відсутній єдиний погляд на проблему, немає чіткого визначення атракції й загальної теоретичної основи дослідження. Це призводить до протиріччя між необхідністю теоретико-методологічного обґрунтування досліджень атракції, з одного боку, й відсутністю єдності й розуміння проблеми серед дослідників, з іншого.

Таким чином, поруч зі значним обсягом розробок у даній галузі, існує й відчутний брак знань з таких питань, як місце атракції в системі міжособистісних стосунків, соціально-психологічної структури атракції, співвіднесеність атракції індивіда з його статусом у групі, гармонізації спільно-розподільної діяльності й т.ін.

Проаналізувавши погляди психологів, педагогів і філософів минулого і сучасних науковців з цієї проблеми, можемо з'ясувати, що атракція визначною мірою впливає на створення гармонійних стосунків учнів й вчителів початкової ланки освіти, розуміння ними взаємозв'язків у спільно-розподільній діяльності, суспільстві, сучасному житті і зробити висновок про важливість атракції у спільно-розподільній діяльності молодших

ПСИХОЛОГІЯ

школярів та їхніх учителів. На даному етапі проводиться аналіз праць відомих філософів, педагогів та психологів, як зарубіжних, так і вітчизняних з даного питання, триває підготовка до проведення психодіагностичної роботи з учнями й учителями початкової школи.

Учитель початкової ланки освіти, перш за все, має бути добре освіченим в цьому питанні. Надзвичайно важливо, щоб він володів психологічними знаннями про сутність поняття атракції, її значення в практиці роботи початкової школи тощо, забезпечити мотивацію батьків молодших школярів до такої роботи, спрямувати їх та себе на оволодіння психологічними принципами й підходами, відповідними методами і прийомами бесіди, роботи на уроках, у позаурочний час, вудома, що дозволять зробити процес організації спільно-розподільної діяльності більш ефективним та успішним. Відтак, подальшого розгляду потребують питання гармонізації спільно-розподільної діяльності в початковій школі, підготовки практичних психологів до такої роботи з педагогічним колективом у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах, набуття відповідних знань і практичних умінь у вищих навчальних закладах та в системі післядипломної освіти.

Література:

1. Зливков В. Л. Самоідентифікація в педагогічній комунікації / В. Л. Зливков. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2005. – 144 с.
2. Коваленко О. Г. Чинники атракції у міжособистісному спілкуванні / О. Г. Коваленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 9. – С. 13-17.
3. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А. М'ясоїд. – К.: Вища школа, 1998. – 236 с.
4. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К.: Лыбидь, 1990. – 191 с.